

De vaste Commissie voor Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk, in welke handen het onderhavige voorstel voorstel van wet gesteld werd, heeft op 31 maart 1971 een openbare hoorzitting gehouden over dit initiatief-wetsontwerp. Het voornemen daartoe was bekend gemaakt in de *Nederlandse Staatscourant* van 1 maart 1971, nr. 41. Binnen de gestelde tijd meldden zich drie organisaties, die allen gehoord werden. Een vierde organisatie, de Televisie Radio Omroep Stichting T.R.O.S., zond haar opmerkingen schriftelijk in.

De commissie wil hier in herinnering brengen dat kort voor de hoorzitting, nl. op 29 maart 1971, door de initiatiefnemers een nota van wijziging (zitting 1970-1971, **11 120**, nr. 4) werd ingezonden.

Over het besprokene heeft de commissie de eer als volgt verslag uit te brengen.

De Nederlandse Omroep Stichting N.O.S.

Als woordvoerders voor de N.O.S. traden op de heren mr. K. Rehmesh, hoofd van de dienst Algemene Zaken van de N.O.S., en mr. J. Santbrink, juridisch adviseur. De heer Santbrink zei allereerst dat het bestuur van de N.O.S. met grote belangstelling en waardering kennis genomen heeft van het onderhavige initiatief-wetsontwerp. Het bestuur onderschrijft de doelstellingen van de initiatiefnemers.

In omroepkringen heeft men met instemming kennis genomen van het streven de vrijheid van meningsuiting via de ether in de Grondwet vast te leggen. Nu dit streven niet binnenkort met succes bekroond zal worden, wierp het initiatiefvoorstel een aantal vraagpunten op. Het voorstel zal immers tot wet verheven kunnen zijn voordat het huidige artikel 7 van de Grondwet gewijzigd is.

In de eerste redactie van het voorstel zou dit tot ongewenste en ongewilde gevolgen hebben kunnen leiden.

De nota van wijziging heeft deze bezwaren weggenomen, zodat de N.O.S. zich kan verenigen met het voorstel zoals het thans luidt.

Van de thans geboden gelegenheid maakte de heer Santbrink gebruik om nog aandacht te vragen voor het volgende. Het bestuur van de N.O.S. heeft zich afgevraagd of, als de wijziging in de overheidsinvloed wordt aangebracht conform het voorstel van mevrouw Brautigam c.s., die wijziging, en de beperking zoals in het tweede lid van artikel 10 uit dat voorstel wordt neergelegd, dan ook betrekking heeft op een verdere

beperking van de mogelijkheid tot ingrijpen ex artikel 34 bij zendgemachtigden, genoemd in artikel 19 van de Omroepwet?¹⁾

De heer Santbrink zei persoonlijk van mening te zijn dat de vrijheid van meningsuiting ten principale in artikel 10 geregeld wordt. Het bepaalde in artikel 34 kan dat niet veranderen. In die visie houdt de wijziging van artikel 10 dan een beperking in van de voorwaarden die op grond van artikel 34 gesteld mogen worden.

De Federatie van Omroepverenigingen (K.R.O., N.C.R.V., V.A.R.A.)

Als woordvoerders traden op: drs. A. Oostindie, algemeen adviseur van de federatie, en prof. mr. H. Th. J. F. van Maarseveen, bijzonder adviseur.

De heer Oostindie zei dat de omroeporganisaties K.R.O., N.C.R.V. en V.A.R.A. een goede regeling van de vrijheid van meningsuiting in de omroep van buitengewoon grote betekenis achten. Zij hebben in november 1968 een advies aan de Minister van Binnenlandse Zaken uitgebracht ter zake van een herziening van de Grondwet op dit punt. Helaas heeft deze activiteit nog niet het beoogde succes gehaald. Het is niet de plaats thans over de oorzaken daarvan te spreken. Wel moge daardoor aangetoond zijn hoe zeer de kwestie van de vrije meningsuiting in de omroep door de omroeporganisaties K.R.O., N.C.R.V. en V.A.R.A. als uitermate belangrijk wordt gezien.

Het is ook duidelijk dat mede door het niet doorgaan van deze grondwetwijziging de onbevredigende toestand ten opzichte van de meningsuiting in de omroep blijft bestaan. Een toestand n.l. waarin ten slotte de Minister beoordeelt, althans beoordelen kan, en daaraan ook consequenties kan verbinden, in hoeverre zendgemachtigden met hun uitzendingen gevaar zouden opleveren voor openbare orde, goede zeden of veiligheid van de Staat. Het gaat hier niet om het geven van kritiek op een feitelijk hanteren van de bevoegdheden die de Minister van C.R.M. krachtens de Omroepwet heeft, maar het gaat er wel om dat deze bevoegdheden bestaan. Er is nu een regeling, die mede ten gevolge van politieke druk, de Minister en de ambtsopvolgers van deze Minister tot politieke rechtspraak kan verleiden. En daarmee zijn de omroeporganisaties K.R.O., N.C.R.V. en V.A.R.A. — evenmin als de N.O.S. — gelukkig.

Met grote vreugde begroet de federatie dan ook het initiatief dat door mevrouw Brautigam en de heren Roethof en Voogd is genomen om de Omroepwet te wijzigen waardoor het gesignaleerde ernstige gebrek dat thans aan de Omroepwet kleef, kan worden verholpen.

1) In het voorstel komt artikel 10, lid 2, als volgt te luiden:

Het toezicht van overheidswege op de inhoud der uitzendingen is repressief en heeft uitsluitend betrekking op de naleving van de bij of krachtens deze wet gestelde voorschriften, een en ander behoudens het bepaalde in het tweede lid van artikel 5 en in het eerste en tweede lid van artikel 12. Het toezicht wordt door Onze minister geregeld.

Artikel 19 luidt als volgt:

1. Onze minister kan zendtijd toewijzen aan andere instellingen dan de eerder genoemde, indien zij voldoen aan de volgende eisen:

1°. Zij moeten rechtspersoonlijkheid bezitten.
2°. Zij moeten ten genoegen van Onze minister aantonen, dat zij niet gericht zijn op of dienstbaar zijn aan het maken van winst, voorzover deze niet voor de vervulling van de omroepzaak bestemd is.

3°. Zij moeten in zodanige mate gericht zijn op de bevrediging van bepaalde in het volk levende culturele, of godsdienstige dan wel geestelijke behoeften, waarin niet in voldoende mate wordt voorzien door programma's van andere instellingen, die zendtijd hebben verkregen, dat hun uitzendingen uit dien hoofde geacht kunnen worden van algemeen nut te zijn.

4°. Zij moeten voldoende representatief zijn voor een belangrijke stroming of groepering van het volk om gebruik van de radio of de televisie te rechtvaardigen.

5°. Zij moeten een redelijk belang hebben bij het gebruik van zendtijd. Tevens dienen de luisteraars of de kijkers een redelijk belang te hebben bij kennisneming van hun uitzendingen.

Artikel 34 luidt als volgt:

Onze Minister kan aan de toewijzing van zendtijd voorwaarden verbinden. Deze mogen geen betrekking hebben op de vorm en inhoud van de uitzendingen, tenzij de toewijzing is verleend krachtens artikel 19. In het laatste geval kan de toewijzing ook aan een termijn worden gebonden.

De heer Oostindie deelde verder mee dat er binnen de federatie gevarieerd gedacht wordt over het laten vervallen van het vierde lid van artikel 33. Sommigen zouden iets dergelijks wel willen laten voortbestaan.

Prof. Van Maarseveen bracht hierna het volgende naar voren.

In de „Nieuwe Rotterdamse Courant” van 18 februari 1971 komen op dezelfde pagina twee berichten voor, waarvan het ene als kop had: „Hartsuiker doet niets tegen Candy-uitzendingen”, en het andere: „C.R.M. gaat nog eens naar Zappa-film kijken”. In het ene geval was de Amsterdamse officier van justitie doende met een rapport van de Hilversumse politie om te kijken of in de uitzending over het sexblad Candy wellicht de goede zeden waren overschreden. In het andere geval bleek het Ministerie van C.R.M. met behulp van de rapporten van de kijkdienst van dat Ministerie na te gaan of wellicht in de uitzending omtrent de heer Zappa de goede zeden waren overtreden.

De huidige juridische situatie is daarmee geïllustreerd. Twee overheidsorganen, twee kijkdiensten controleren de omroeporganisaties op de redactionele inhoud van hun programma's. Twee instanties, het ministerie en het openbaar ministerie beoordelen concurrent, althans parallel hoe het zit met de inachtneming van de strafwet, de veiligheid van de staat, de goede zeden en de openbare orde.

Aan die situatie maakt het initiatief-ontwerp een einde. Het schuift het repressieve toezicht op de redactionele inhoud van de programma's vrijwel in zijn geheel toe naar het openbaar Ministerie. Daarmede wordt het gehaald uit de sector van het administratieve toezicht, uit de sector van het bestuur. De taakverdeling tussen bestuur en openbaar ministerie, men zou kunnen zeggen tussen bestuur en rechter, wordt daardoor een andere. De grote lijn ervan is deze, dat voor zover het betreft de naleving van de Omroepwet het toezicht van het ministerie gehandhaafd blijft. Maar voor zover het gaat om het inachtnemen van de goede zeden, de openbare orde en de veiligheid van de staat worden uitsluitend het openbaar ministerie en de strafrechter bevoegd. Het toezicht op de meningsuiting in de omroep wordt hierdoor gedepolitiseerd. Deze depolitisering wordt door de organisaties die in de Federatie verenigd zijn van harte toegejuicht. Deze depolitisering zal er ook toe leiden dat het parlement niet meer hoeft in te gaan op druk uit de samenleving, om de Minister te bewegen maatregelen te nemen tegen de een of de andere omroeporganisatie wegens de inhoud van een uitzending. Voor zover omroeporganisaties onjuist handelen, kan het openbaar ministerie op de gebruikelijke manier actie nemen en de medewerkers en de omroeporganisaties voor de strafrechter dagen om daar officieel door een onafhankelijk orgaan te horen uitspreken of al dan niet in strijd met de wet is gehandeld.

Er is geen aanleiding voor het misverstand, dat door de voorgestelde wijziging van de Omroepwet de omroeporganisaties carte blanche zouden krijgen. De omroeporganisaties blijven aan dezelfde strafrechtelijke normen gebonden als voorheen, alleen de handhaving van de normen zal door de rechter geschieden en niet meer door de administratie. Daarmede zou een wat normalere toestand zijn bereikt dan de huidige, een meer normaal juridisch regime. De omroep zal op het punt van de controle op hetgeen hij naar buiten brengt niet meer in een uitzonderingspositie verkeren. Het is om die reden, om de opklaring van de sfeer van het toezicht, dat de Federatie dit initiatief van harte toejuicht. Ook wegens de wijze waarop het ontwerp is gepresenteerd: het is geplaatst in de sfeer van de vrije meningsuiting en het is in die sfeer dat dit initiatief-ontwerp, ook technisch juridisch, een aanzienlijke vereenvoudiging van een juridisch nogal gecompliceerde situatie belooft. Daarmede wordt de omroep nog niet op één lijn gebracht met de schrijvende pers. Er is nu eenmaal een distributie van zendtijd, en op grond daarvan is er een vergunningstelsel in het leven geroepen. Dat is minstens juridisch-technisch een fundamenteel verschil met de schrijvende pers. Het is anderzijds niet nodig om de verschillen groter te maken dan onvermijdelijk is, en naar het oordeel van de federatie ruimt het initiatief-

ontwerp op gelukkige wijze enkele overbodige onevenredigheden uit de weg.

Vanuit de commissie werd gevraagd of de uitwerking van het voorstel niet veel geringer zou zijn dan verwacht wordt, omdat de omroeporganisaties in feite gehouden zullen zijn de zelfde normen aan te leggen als voorheen.

Prof. Van Maarseveen was van mening dat er een aanzienlijk verschil is in de sfeer waarin het toezicht achteraf plaatsvindt. Als dit toezicht uitsluitend door de rechter wordt toegepast wint het systeem aan rechtszekerheid.

Ook werd gevraagd of het niet gewenst zou kunnen zijn dat – zo het voorstel tot wet wordt verheven – de omroeporganisaties een erecode aanvaarden naar het voorbeeld van die voor de journalistiek en voor reclame-ontwerpers.

De beide woordvoerders bevestigden dat het wenselijk is dat men zich in omroepkringen beraadt over het tot stand brengen van een beroepscode, m.a.w. met de ontwikkeling van een omroepethiek. Pogingen daartoe zijn al gaande. Dit kan overigens onafhankelijk van de voorgestelde wijzigingen in de Grondwet en de Omroepwet geschieden.

De Nederlandse Vereniging van Journalisten

De N.V.J. werd vertegenwoordigd door de heer W. P. M. Cremers.

De heer Cremers zei inleidend dat de N.J.V., als vereniging voor alle Nederlandse journalisten, meent, dat allen die in ons land betrokken zijn bij de nieuwswerving en de nieuwsverwerking zoveel mogelijk hun werk moeten kunnen verrichten onder gelijke omstandigheden en voorwaarden, onverschillig welk medium zij daarbij hanteren. Hij constateerde dat de beschikking van 9 oktober 1970 (nr. U 57473 afd. RTP) van de Minister van C.R.M., gebaseerd op de artikelen 10, lid 2 en 61, lid 1 van de Omroepwet, een voorbeeld is van de ongelijke rechtsbedeling ten aanzien van enerzijds de geschreven journalistiek en anderzijds de later opgekomen nieuwsmedia radio en televisie.

Het in deze beschikking gewraakte V.P.R.O.-verslag is ook letterlijk verschenen in de „Gelderlander-pers” en in „Het Parool”. De „Gelderlander-pers” en „Het Parool” zouden volgens de bestaande wetgeving alleen wegens het plegen van een handeling „gevaar opleverende voor de veiligheid van de Staat en de openbare orde” aangesproken kunnen worden door de onafhankelijke rechter, nadat deze in een door het openbaar ministerie aangespannen onderzoek zou hebben vastgesteld dat de publikatie aan deze kwalificatie voldeed. De V.P.R.O. verkeerde in dezelfde situatie – had derhalve ook met de strafrechter te maken kunnen krijgen, maar stuitte in een eerdere fase al op de Minister, die op grond van de Omroepwet ageerde. De Minister wachtte een onderzoek door de onafhankelijke rechter niet af, maar deed zelf uitspraak.

Opmerkelijk daarbij was bovendien, dat de Minister zei de „ernst van het gepleegde feit” o.m. af te leiden uit de omstandigheid dat het openbaar ministerie een onderzoek instelde. Dat dit onderzoek nog kon leiden tot het besluit de zaak niet aan de rechter voor te leggen dan wel kon leiden tot een vonnis behelzende vrijspraak of ontslag van rechtsvervolging werd kennelijk niet overwogen. Hierbij komen twee adagia voor ons rechtsbestel in het gedrang, nl. dat ieder gelijk is voor de wet en dat ieders onschuld wordt aangenomen zolang het tegendeel niet naar het oordeel van een onafhankelijke rechter is aangetoond.

De heer Cremers wees er verder op, dat het repressieve toezicht, en in het bijzonder artikel 33, lid 4, ook werkgelegenheidsaspecten heeft. Langdurige, of zelfs definitieve intrekking van zendtijd voor een omroeporganisatie moet immers consequenties hebben in de personeelsfeer. Geen collectieve arbeidsovereenkomst houdt er echter rekening mee. Toch is dit van belang: wie immers moet de wachtgeld- en afvloeiingsregelingen bekostigen?

Ook de N.V.J. acht de veranderingen die met de nota van wijziging aangebracht zijn in het voorstel een verbetering.

Over het voorstel zoals het thans luidt maakte hij geen opmerkingen.

Wel wilde hij namens de N.V.J. nog nadrukkelijk uitspreken, dat het te handhaven eerste lid van artikel 10 – de verantwoordelijkheid voor de inhoud der programma's ligt bij de zendgemachtigde – niet de strekking kan hebben inspraakregelingen (voor programmamakers en met name voor journalisten), zoals die bij de schrijvende pers sinds jaar en dag normaal zijn, bij de omroep onmogelijk te maken.

Desgevraagd zette hij nader uiteen, dat de N.V.J. al enige jaren tracht de bij de dagbladpers normale inspraakregelingen (conflictregering, programmacommissies) ook bij de omroep te realiseren. Dit stuit op verzet, waarbij gewezen wordt op artikel 10, eerste lid van de Omroepwet, waarin geregeld is dat de zendgemachtigde verantwoordelijk is voor hetgeen in haar zendtijd wordt uitgezonden. De N.V.J. kan en wil niet aannemen, dat de wetgever bedoeld heeft met deze bepaling de elders normale journalistieke inspraakregelingen onmogelijk te maken.

In antwoord op een andere vraag zei de heer Cremers dat zijns inziens voor iemand die actie wil voeren op basis van een publicatie, de drukpers een veel „gevaarlijker” medium is dan de omroep. Een krant kan herlezen en grondig bestudeerd worden. Een krante-artikel kan vermenigvuldigd worden en van hand tot hand gaan, maar het gesproken woord is vluchtig en de details verdwijnen makkelijk uit het geheugen van kijkers en luisteraars.

Ten slotte werd gevraagd of alle medewerkers bij de omroep, dus ook die bij b.v. amusementsprogramma's, onder de journalisten gerekend worden door de N.V.J.

De heer Cremers antwoordde dat de N.V.J. ook met die vraag worstelt. Dit is in studie bij de vereniging. Het staat bepaald niet vast dat alle programmamakers wat dit betreft over een kam geschoren zullen worden. Dit doet overigens niets af aan de stelling, dat er journalisten zijn (bij de omroep), die hetzelfde werk doen als collega's bij een dagblad, maar in een geheel ander kader werken moeten.

Aldus vastgesteld 6 mei 1971.

HEROMA-MEILINK
EGAS
KLEISTERLEE
KIEFT
KOK
VROLIJK
TILANUS
ENGELS
VAN DIJK
VOOGD
VAN LEEUWEN
DUSARDUIJN
WOLFF
VAN DER LEK
VISSER
VAN HARSELAAR
DETTMEIJER-LABBERTON
SCHUITEMAKER
DE BOO.